

Fecr Yayınları: 699

EDEBÎ TEFSİR VE SORUNLARI
-Emîn el-Hûlî Örneği-

Dr. Murat TÜRKER

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Temmuz 2023

ISBN: 978-625-6436-52-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

EDEBÎ TEFSİR VE SORUNLARI

-Emîn el-Hûlî Örneği-

Dr. Murat TÜRKER

Ankara 2023

Dr. Murat TÜRKER

1978'de İstanbul'da doğdu. Lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fizik Öğretmenliği bölümünde tamamladı. Din bilimleri ve felsefe alanında uzun süre okuma ve araştırmalar yapan yazar, yüksek lisansını İslam Hukuku, doktorasını Tefsir alanında yaptı. Evli ve bir çocuk babasıdır.

“Anne ve babama...”

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz.	: Bakınız
çev.	: çeviren
ed.	: editör
h.	: hicrî
Hz.	: Hazreti
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
öl.	: ölüm tarihi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: tahkik
ts.	: tarihsiz
sad.	: sadeleştiren
vb.	: ve benzeri, ve bunun gibi
vd.	: ve devamı

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	6
ÖN SÖZ.....	9
GİRİŞ	11
Araştırmanın Muhtevası ve Önemi	11
Araştırmanın Amacı.....	16
Araştırmanın Metodu ve Planı	18

BİRİNCİ BÖLÜM

EDEBÎ TEFSİRİN TARİHÎ ZEMİNİ VE REFERANSLARI.....	23
1.1. Kur'an-ı Kerim-Dil İlişkisi.....	23
1.1.1. Câhiliye Dönemi Arap Toplumunda Dil ve Edebiyat	25
1.1.2. Kur'an'ın Nüzulünün Arap Dilinin Gelişimine Etkisi	32
1.1.3. Kur'an-ı Kerim'in Anlaşılmasında Dilin Önemi	38
1.1.4. Vahiy Metinlerinin Dilsel Tabiatı	43
1.1.5. Kur'an'ın Arap Kültür Yapısı ile İlişkisi	52
1.2. Edebî Tefsirin Tarihsel Referansları	53
1.2.1. Lügavî/Filolojik Tefsir	55
1.2.2. Tefsirde İcâz ve Belâgat.....	74
1.2.3. Edebî Tefsir ve Muhtevası	95

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBÎ TEFSİR, EMİN EL-HÛLÎ VE DİĞER TEMSİLCİLER.....	109
2.1. Emîn el-Hûlî ve Edebî Tefsir Anlayışı.....	110
2.1.1. Hayatı, Eserleri ve Temel Görüşleri.....	110
2.1.2. Yaklaşımının Ana Ekseni ve Temel Kabulleri	122
2.1.3. Tefsir İlmine Bakışı.....	141
2.1.4. Rivayet Tefsirleri ile İlgili Değerlendirmeleri.....	146
2.1.5. Edebî Araştırmanın Sistematiği	151
2.1.6. Konulu Tefsir Vurgusu.....	158
2.1.7. Tefsirin Psikolojik ve Sosyolojik Boyutu	163
2.1.8. Bilimsel Tefsire Dönük İtirazlar.....	169
2.1.9. Belâgate Dair Görüşleri.....	173
2.1.10. Mecâz Olgusu ve Edebî Tefsir	189
2.2. Diğer Temsilciler ve Diğer Yaklaşımlar.....	190
2.2.1. Âişe Abdurrahman ve Beyânî Tefsir	192
2.2.2. Muhammed Ahmed Halefullah ve Kıssa Teorisi.....	204

2.2.3. Nasr Hamid Ebû Zeyd	217
2.2.4. Tâhâ Hüseyin.....	237
2.2.5. Muhammed Abduh ve İctimâî Tefsir.....	241
2.3. Modern Dil Çalışmaları ve Yeni Yorumlama Yöntemleri.....	247
2.3.1. Semantik ve Semiyotik.....	252
2.3.2. Hermenötik.....	259

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EDEBÎ TEFSİR EKSENİNDE TARTIŞMALAR.....	277
3.1. Edebî İncelemenin Önemi	277
3.2. Nüzul Döneminin Sosyopsikolojik Yapısı ve İlk Anlam	290
3.3. Edebî Tefsir, Batı Etkisi ve İtirazlar.....	305
3.4. Kıssalar ve Edebî Tefsir	325
3.5. Tarihsellik Düşüncesi ve Edebî Tefsir.....	344
3.6. Yöntemle Ekol Arasında Edebî Tefsir ve Edebî Tefsir Örnekleri	354
SONUÇ	373
KAYNAKÇA	389

ÖN SÖZ

Edebî tefsir, ismi farklı şekil ve içeriklerle gündeme getirilse de, içeriğinin ne olduğu, tefsir faaliyeti adına yeni ya da farklı ne önerdiği tam olarak bilinmeyen bir yaklaşımdır. İctimâî tefsir gibi farklı tefsir yönelimleriyle aynı terkip içinde ifade ediliyor oluşu da, söz konusu çerçevenin sınırlarının tam olarak belirginlik kazanmamış olmasıyla ilgilidir.

İsmi değişik saiklerle işitmekte olduğum bu tefsir yönteminin özgün yanları olduğunu ve modern tefsir yaklaşımları içerisinde zikredilegeldiğini bilmekteydim. Mısır merkezli bu anlayışın, etraflıca bilinmese de çağdaş Kur'an yorumları arasında bir şekilde anılıyor oluşunun, farklı Kur'an telakkilerinin öne çıktığı günümüzde kaydeder bir karşılığı olmalıydı. Modern dönem, din adına birçok farklı yaklaşımın revaç bulduğu, birçok hususun ehil olan ya da olmayan insanlar tarafından tartışıldığı bir zaman dilimiydi ve Kur'an da bu tartışmalardan fazlasıyla nasibini alıyordu.

Bir Müslümanın Kur'an'a bakışı, Kur'an ile kurduğu ilişki ve bu ilişkinin mahiyeti elbette önemliydi. Ancak bundan daha ehemmiyetli olan, kanaatimce, Kur'an'ın modern dönem Müslümanının hayatına ne ölçüde yön verdiği meselesiydi. Bu durum da, doğrudan Kur'an algımızla irtibatlı bir hususiyete işaret etmekteydi. Kur'an'a bakışımızın berraklaşması, onu hayata taşıma konusundaki çabamızın karşılık bulması, doğru bir Kur'an anlayışının varlığına bağlıydı. Ayrıca modern dünyanın önümüze koyduğu devasa sorun ve soruların çözümü, Kur'an'ı bu asrın merceğiyle ele almayı da gerekli kılmaktaydı.

Bu zaviyeden, modern dönemde öne çıkan Kur'an'ı anlama yöntemleriyle yakından ilgilenmeye başladım. Prof. Dr. Ali Rıza Gül hocamızla yaptığımız doktora dersleri de, bu alanda daha yetkin çalışmalar yapma yönünde bir ilgi ve arayışı tetikleyecek tarzda önümüze yeni ufuklar koydu. İşte belli ölçüde bâkir bir alan olarak görülebilecek edebî tefsir anlayışını araştırma merak ve isteği böyle bir arka planda, hocamızın da teşvik ve yönlendirmesiyle meydana geldi. Bu meyanda kendisine teşekkürü bir borç bilirim.

Yine araştırma ve yazım sürecinde yönlendirme ve önerileriyle çalışmama katkı sunan Prof. Dr. Fatma Asiye Şenat hocama, Doç. Dr. M. Naci Kula hocama, daha önce bu alanda yaptığı araştırmalar muvacehesinde değerli

bilgi ve görüşlerini benimle paylaşma nezaketi gösteren M. Akif Koç hoca-
ma da teşekkür ederim.

Yaptığımız çalışmanın, bu önemli yöntemin daha iyi anlaşılması ve bu
alanda yapılacak çalışmalara bir ön katkı sunması temel dilek ve niyazımdır.

Murat Türker
Eskişehir 2021